Kimmo Kiljunen
EN:n Suomen valtuuskunnan pj
24.11.2020

K 5/2020 vp Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus 2019

EN-valtuuskunnan vaalikauden ensimmäinen vuosi oli jo kiitettävän vilkas. Kesäkuussa 2019 järjestäytynyt uusi valtuuskunta pääsi mukaan toimintaan Euroopan vanhimman poliittisen järjestön viettäessä 70-vuotisjuhlavuotta. Viime vuonna juhlistettiin myös Suomen liittymistä EN:ään 30 vuotta sitten (1989). Suomen merkkivuoden kunniaksi Tasavallan presidentti Niinistö piti puheenvuoron Strasbourgissa. Ulkoministeriö järjesti toukokuussa 2019 juhlatilaisuuden Helsingin Finlandia-talossa.

Vuonna 2019 yleiskokous hyväksyi 65 kannanottoa kansainvälisistä kysymyksistä ja lähetti 24 toimenpidesuositusta EN:n ministerikomitealla. Asioiden määrä oli suuri mutta ei mitenkään poikkeuksellinen. EN:n yleiskokous ottaa vuosittain kantaa suureen määrään kysymyksiä.

Vuoden 2019 toiminta on jatkoa edellisten vuosien toiminnalle. Viime vuosikymmenien aikana EN:n missio demokratian, oikeusvaltioperiaatteiden ja ihmisoikeuksien vaalijana ja puolustajana on korostunut entisestään. Demokratian tilan heikentyminen maailmanlaajuisesti ja eri puolilla Eurooppaa on korostanut entisestään Euroopan neuvoston tehtävää. Jäsenmaiden ja parlamentaarisen yleiskokouksen tehtävä on turvata ja varmistaa, että jäsenmaissa toimitaan yhteisesti sovittujen päämäärien ja periaatteiden mukaisesti. Valitettavasti tilanne ei ole tältä osin ruusuinen.

Kysymys Venäjän parlamenttivaltuuskunnan valtakirjojen hyväksymisestä vaikutti useita vuosia koko järjestön toimintaan. Venäjä jättäytyi pois yleiskokouksen toiminnasta alkuvuonna 2016 mutta valtuuskunnan valtakirjat hyväksyttiin poikkeusmenetelmin kesäkuussa 2019. Venäjä on maksanut osan jäsenmaksuvelastaan järjestölle, mikä on turvannut järjestön toiminnan jatkuvuuden, mutta perusongelmat ovat edelleen olemassa. Vuonna 2019 yleiskokous hyväksyi kaksi raporttia, jotka liittyvät Venäjän oikeusjärjestelmän toimivuuteen ja kahden venäläisen toisinajattelijan kohtaloon (Magnitsky, Nemtsov).

Yleiskokous ei toimi tyhjiössä. Yleiskokouksen tehtävä on tunnistaa, ottaa kantaa ja parhaimmassa tapauksessa laatia yhteinen toimintalinja ja/tai sääntöjä uusien yhteiskunnallisten ilmiöiden suhteen. Vuonna 2019 otettiin kantaa mm. digiajan informaatiotulvaan, valeuutisten leviämiseen ja vihapuheiden torjuntaan. Tänä vuonna agendalla on ollut mm. tekoäly ja tietenkin covid-pandemian vaikutukset paitsi kansanterveyteen myös demokratiaan ja ihmisoikeuksien kannalta.

Jäsenyys Euroopan neuvostossa edellyttää sitoutumista velvoitteisiin ja yhteisten periaatteiden noudattamiseen. Merkittävä osa yleiskokouksen raporteista ja keskusteluista liittyy siihen, miten hyvin tilanne on tältä osin hallussa. Jäsenvelvoitteiden seuranta (nk. monitorointia) on sekä temaattista että maakohtaista. Sitä tehdään yleiskokouksen jäsenvelvoitteiden seurantakomiteassa, mutta myös muissa komiteoissa. Maakohtainen monitorointi on jo pitkään herättänyt ärtymystä niissä maissa, jotka ovat tämän tarkkailun kohteena. Monitorointikomitean työlistalla oli vuonna 2019 kymmenen maata. Näiden joukossa on mm. Turkki, joka hyväksyttiin EN:n jäseneksi vuonna 1950 sekä yhdeksän vuoden 1989 jälkeen hyväksyttyä jäsenmaata. Valitettavasta näissä maissa edistystä ei ole tapahtunut toivotussa tahdissa.

EN:n ulkosuhteet kattavat mm. yhteydenpitoa kahteen eurooppalaiseen ei-jäsenmaahan (Valko-Venäjä, Kosovo) sekä demokratiakumppanimaiden (Marokko, Palestiina, Jordania, Kirgisia) kanssa. Yleiskokouksen tarkkailijamaat Israel, Kanada ja Meksiko osallistuvat myös keskusteluihin. Vuoropuhelu Valko-Venäjän kanssa on jatkunut 1990-luvulta lähtien. Kynnyskysymys suhteiden edistymiselle ja jäsenyydelle on muodostunut demokratian ja oikeusvaltioperiaatteiden heikko tilanne ja erityisesti kuolemanrangaistuksen voimassaolo maassa. Vuoden 2020 tapahtumat maassa ovat merkki siitä, että valkovenäläiset haluavat pysyvää muutosta.

Vuonna 2019 yleiskokouksen poliittisessa komiteassa käynnistyi hanke yleiskokouksen ulkosuhdestrategian päivittämiseksi. Ulkosuhdestrategia kattaa myös yleiskokouksen yhteistyön muiden kansainvälisten järjestöjen ja verkostojen kanssa. Tähän liittyen Suomen valtuuskunta isännöi joulukuussa 2019 poliittisen komitean ulkosuhdealakomitean kokous Rovaniemellä. Kokouksen aiheena oli arktisen alueen yhteistyön ja arktisen neuvoston työn esittely.

Koronapandemian vaikutus yleiskokouksen työskentelyyn vuonna 2020 on ollut merkittävä, mutta tilanne on otettu haltuun asianmukaisilla uusilla toimintatavoilla. Tässä yhteydessä on tärkeä muistaa, että yleiskokous on enemmän kuin yleiseurooppalainen parlamentaarinen keskustelufoorumi; parlamentaarikkojen tehtävä on myös valita järjestön pääsihteeri, apulaissihteeri, ihmisoikeusvaltuutettu sekä EIT:n tuomarit.

Kimmo Kiljunen

EN:n Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja

Gunilla Carlander

EN:n Suomen valtuuskunnan sihteeri